

SEMINÁR O ÚLOHÁCH FILOZOFIE A LITERATÚRY

V dňoch 8.—10. decembra 1986 v Starej Lesnej usporiadala Slovenská filozofická spoločnosť (SFS) v spolupráci so Slovenskou literárnou spoločnosťou, Ministerstvom kultúry SSR, Zväzom slovenských spisovateľov a Ústavom marxizmu-leninizmu UK teoretický interdisciplinárny seminár *Úlohy filozofie a literatúry pri rozvoji a tvorivej aktivizácii človeka v procese plnenia záverov XVII. zjazdu KSČ*.

Seminár otvoril podpredseda SFS člen kor. SAV J. Bodnár. V stručnom, no inšpiratívnom *Úvodnom slove* konštatoval, že sa už stalo tradíciou v činnosti SFS organizovať alebo sa podieľať na organizovaní vedeckých podujatí interdisciplinárneho charakteru. Je to nesporne jeden z významných spôsobov aktivizácie nášho teoretického frontu, príležitosť vzájomne sa oboznámiť s problematikou a úlohami a inšpirovať dosiahnutými poznatkami, ktoré sú aktuálne a závažné. Nezanedbateľná je aj možnosť nadväzovania osobných kontaktov atď.

Filozofia sa môže rozvíjať bez úzkej spolupráce s inými disciplínami, bez impulzov vychádzajúcich z vedy a kultúry. Ako uviedol J. Bodnár z hľadiska svojej poznávacej, metodologickej a svetonázorovej funkcie, nemôže absentovať v tvorivej činnosti iných vedných odborov.

J. Bodnár vo svojom úvodnom vystúpení upozornil na dva aktuálne, naliehavé problémy súčasnosti — jadrovú vojnu a ekologické katastrofy, pri riešení ktorých nemôže taktiež absentovať filozofia, literatúra, umenie — celá sféra kultúry. Ich riešenie, resp. ich eliminácia vyžaduje nové tvorivé myslenie, nové idey, práve tak ako pôsobivú silu literárnych umeleckých diel, angažovanosť kultúrneho frontu, dnes už nie v regionálnom, ale celosvetovom meradle. V závere svojho vystúpenia J. Bodnár zdôraznil, že veda je veľká nielen svojou užitočnosťou, ale aj tam, kde spolu s filozofiou, umením pomáha hľadať odpovede na bytostné problémy človeka, kde pomáha budovať svet aj podľa zákonov krásy.

Hlavný referát seminára *Človek ako individualita, tvorivý subjekt a rozvíjaná osobnosť* predniesol prof. PhDr. R. Šíma, DrSc., predseda SFS. Hneď v úvode svojho vystúpenia poukázal na spoločensko-politickú aktuálnosť, významnosť a zaujímavosť hlavnej témy sympózia, ako aj na jej zložitnosť, viacdimenziálnosť, ktorá kladie zvýšené požiadavky na teoretické i praktické zvládnutie. V tejto súvislosti kriticky upozornil na existujúce príklady z oblasti filozofie i literatúry, keď vznikla do istej miery paradoxná situácia pri riešení „najpodstatnejších problémov človeka“ tým, že ich riešitelia bez náležitej koncepcnej prípravy a silnej argumentačnej základne tieto problémy nezvládli, skôr im podľahli a namiesto riešenia existujúcich problémov vyprodukovali problémy ďalšie.

Na riešenie problematiky človeka, zdôraznil autor hlavného referátu, je v súčasnosti zameraná veľmi pestrá paleta teoretických i praktických aktivít, ktorá sa jej zmocňuje z rôznych aspektov, a tak priamo alebo sprostredkovanne pomáhajú tieto aktivity riešiť fundamentálne problémy človeka. Špecifické

postavenie a zvláštne poslanie nezastupiteľné pri riešení predmetnej problematiky majú práve filozofia a literatúra. To je dané tým, že tieto formy ľudského osvojovania skutočnosti pokladajú za najvyšší cieľ a zmysel svojej činnosti práve problematiku človeka, a to „vnútra človeka z hľadiska samotnej ‚duše‘ človeka, ktorou je tento ako všestranne a slobodne sa rozvíjajúca a činná osobnosť a individualita — tvorivý subjekt“.

Práve tu vidí R. Šíma základ, zdroj i garanciu aktívnej životnej pozície človeka, jeho angažovaného, tvorivého, čínorodého prístupu k životu a skutočnosti, čo tvorí os, okolo ktorej sa vlastne všetko vo „filozofii a literatúre krúti“ a vo vzťahu k čomu nachádza svoj zmysel. Pochopenie a tvorivá aplikácia tejto zdanlivo jednoduchej pravdy, ako zdôraznil autor hlavného referátu, má fundamentálny teoreticko-metodologický, ale aj politický a morálny význam. V centre pozornosti filozofie a literatúry nie sú totiž predovšetkým podmienky a prostriedky života človeka, ale sám slobodný rozvoj a spôsob života človeka, jeho tvorivá aktivita a zápas o seba samého formou, resp. prostredníctvom premeny ľudského sveta i vlastnej sebaapremeny.

Práve v zápase o človeka, „o viac a kvalitnejšej reálnej ľudskosti“, vidí autor objektívny základ a priestor pre vzájomnú úžiu a čínorodejšiu spoluprácu pre spoločný postup filozofie a literatúry. V tom spočíval *raison d'être* interdisciplinárneho seminára.

V ďalších častiach obsažného a podnetného hlavného referátu R. Šíma podrobne analyzoval vybrané okruhy problémov, užšie korešpondujúcich s ťažiskovou témou seminára, medzi ktoré okrem iného patrili najmä akcentovanie antropologického rozmeru marxisticko-leninskej filozofie vo vzťahu k vývinu a rozvoju človeka ako individuality, aktívneho tvorivého subjektu a všestranne slobodne sa rozvíjajúcej osobnosti. Tieto otázky predstavujú podľa autora najdôležitejšiu súčasť filozofického výskumu človeka v súčasnej etape rozvoja našej spoločnosti. Táto etapa, ako na to R. Šíma v ďalších častiach svojho vystúpenia podrobne poukázal, je „priamo existenčne odkázaná práve na rozvoj človeka ako osobnosti, individuality a subjektu, a to nielen preto, aby dosiahla svoj najvyšší cieľ, ktorým je slobodný všestranný rozvoj každého prostredníctvom všetkých, ale aj, či najmä preto, aby ho mohla dosiahnuť — a mala kým dosiahnuť“. Zápas marxizmu-leninizmu o tvorbu ľudskej kolektivity založenej na socialistických spoločenských vzťahoch buržoázna ideológia cieľene a funkčne interpretuje ako zanedbanie individuality, subjektivity a osobnosti človeka. Obviňuje teóriu marxizmu-leninizmu a socializmus z toho, že vraj nerešpektujú a popierajú individuálnu autenticnosť, subjektívny rozmer a osobnú dôstojnosť a slobodu človeka. Filozofický podklad pre tieto ideologické útoky dodáva buržoázna „filozofia človeka“. „Hlavná sila jej argumentačnej bázy spočíva na našich nedostatkoch, v teoretickom i praktickom riešení problematiky človeka, najmä z hľadiska jej individuality, subjektivity a osobnosti. Prekonávanie našich chýb v tejto oblasti je útokom na najsilnejšiu stránku našich ideových nepriateľov“, argumentoval R. Šíma. Preto je i nevyhnutné v záujme správneho pochopenia a riešenia otázky ľudskej individuality, subjektivity a osobnosti sa na našom teoretickom fronte čo najskôr oslobodiť od jednostranných pohľadov na ňu a prístupov k nej.

V závere svojho vystúpenia R. Šíma venoval pozornosť marxisticko-leninskej koncepcii človeka, jej základným pojmom a kategóriám, ich vymedzeniam, medzi ktoré patrí človek — jeho podstata, osobnosť, subjektivita a individuál-

nosť, a vzájomným vzťahom a väzbám v rámci štruktúry kategoriálneho aparátu. Základom tejto koncepcie je pre nás Marxovo teoretické dedičstvo, ktoré znamenalo zásadný obrat v teoretickom i praktickom prístupe k problematike človeka i humanizmu a základným východiskom tejto koncepcie je známa Marxova téza, že „človek nie je abstraktná bytosť, trónica niekde mimo tohto sveta. Človeka, to je svet človeka, štát, spoločnosť.“ V Marxovom chápaní vystupuje človek ako aktívny pretvárateľ sveta a zároveň tvorca seba samého. Človek je produktom sveta, ktorý sám pretvára a spoluvytvára. Je svetom determinovaný a zároveň svet determinuje. Človek je teda univerzálnou otvorenou bytosťou, schopnou neustále sa rozvíjať. „Je nielen tým, čím je, ale aj tým, čím sa stáva, čím chce a môže byť, aj keď tým niekedy nie je.“

Doc. PhDr. V. Kusin, CSc. v referáte nazvanom *Filozofické problémy ľudskej tvorivosti* (jej kritériá a dimenzie) sa v súvislosti s filozofickým výskumom uvedenej problematiky zamýšľal nad otázkami filozofického vymedzenia fenoménu ľudskej tvorivosti, identifikácie kritérií a základných určujúcich dimenzií, ktorých špecifikácia a precizácia môže byť významným stimulačným metodologickým vodítkom pre zainteresované špeciálne vedné disciplíny. Autor referátu zdôraznil tézu, že problematika tvorivosti, proces tvorivej činnosti v celej svojej dialektike, mnohotvárnosti a protirečivosti bezprostredne súvisí s problematikou človeka ako subjektu tvorivej aktivity: subjektu, ktorý najmä v systéme tvorivých aktivít nachádza seba vlastnú základňu všestrannejšieho harmonického rozvoja.

V. Kusin v ďalšej časti svojho vystúpenia zameral pozornosť na podrobnú identifikáciu kritérií, na analýzu dimenzií ľudskej tvorivosti z hľadiska, ktoré je vlastné filozofickej reflexii.

Pri tejto analýze autor vychádzal z platformy určenia človeka ako prakticko-pretvárajúcej, psycho-kognitívnej, vo vzťahu k prírode a spoločnosti sa konštituujucej bytosti, ktorá sa čoraz väčšmi stáva bytosťou zámeru a moci a jej základnou dimenziou je — popri sebarozvíjaní — tvorba novej skutočnosti.

Ako sa neskôr ukázalo v diskusii za okrúhlym stolom, inšpiratívne pôsobila tá časť vystúpenia V. Kusina, kde venoval pozornosť vzťahu práce a tvorby, tvorivej aktivity a produktívnej činnosti, ich ontologickej jednoty. Z tohto hľadiska autor príspevku konštatoval, že tvorba ako taká, sui generis, neexistuje, ale existuje len tvorivá, či menej tvorivá práca, ktorá manifestuje a odráža tejto miere adekvátny stupeň ľudskej slobody a pozitívnej sebarealizácie človeka. Ontologicky teda oddeliť tvorbu od práce nemožno; možno však v rovine teoretickej abstrakcie identifikovať pod pojmom tvorba alebo práca relatívne autonómne formy ľudských aktivít. V súvislosti s vyššie spomenutou ontologickou jednotou práce a tvorby V. Kusin dochádza k záveru v tom zmysle — že zatiaľ čo tvorivá aktivita nachádza v práci svoje vlastné uplatnenie, práca práve prostredníctvom tvorivej aktivity nadobúda svoje historicky pozitívne rozvinutie — stáva sa slobodnejšou, revolučnejšou a v zásade účinnejšou.

PhDr. D. Hájko, CSc. v referáte nazvanom *Filozofické aspekty literárnej kritiky a jej úlohy po XVII. zjazde KSČ* sa podrobne zaoberal funkciou, cieľom i perspektívou našej literárnej kritiky ako i jej prepojením — väzbami s marxisticko-leninskou filozofiou. Marxisticky fundovaná literárna kritika podľa D. Hájku vychádza zo základného teoretického predpokladu, že umelecké dielo sa v konkrétnom historickom okamihu spája s dejinami a so spoločnosťou,

ktorá je určená sociálnymi, ekonomickými, ideologickými a politickými formami života. Dôležitým predpokladom správneho pochopenia takéhoto spojenia je celostný prístup kritiky k hodnotenému literárnemu dielu, schopnosť vnímať v organickej spojitosti literárne dielo i sociálnu skutočnosť, neoddeľovať jedno od druhého. Podľa autora príspevku by literárna kritika nemala orientovať svoju pozornosť len na spoločenský kontext, v ktorom dielo vzniklo a v ktorom pôsobí, nemala by sa vyčerpávať iba v komunikačných a umelecko-sociologických problémoch, ale mala by sa dotýkať aj otázok, ktoré súvisia so sférou ontológie umeleckého diela.

Pri výskume možnosti participácie literárnej kritiky pri formovaní, rozvoji a tvorivej aktivizácii človeka je treba brať do úvahy polydimenzionalitu vzťahu filozofie — literárne dielo, ako i rôznosť aspektov, z ktorých možno tento zložitý vzťah analyzovať, zdôraznil D. Hajko. Marxisticko-leninská filozofia poskytuje literárnej kritike predovšetkým všeobecnú metodologickú výzbroj: metóda dialektického prístupu k javom, ktorú teoreticky rozpracovala marxisticko-leninská filozofia, je aj metódou literárnej teórie a literárnej kritiky. Rozdiel však je nielen v predmete skúmania filozofie a literárnej vedy, ale aj v miere všeobecnosti prístupu k nemu. Autor ďalej rozvíja v referáte dôležitú myšlienku, že filozofia okrem metodologických východísk poskytuje literárnej kritike pomoc pri objasňovaní svetonázorovej orientácie.

V ďalších častiach vystúpenia venoval D. Hajko pozornosť takým závažným otázkam, ako je perspektívnosť literárnej kritiky, jej možnosti a akčný rádius, jej možnosti pôsobenia na formovanie literárneho procesu (ktorého je i sama súčasťou) prostredníctvom presadzovania princípu jednoty umeleckosti a ideovosti, ďalej problému zámeny estetickej analýzy literárneho diela analýzou filozofickou, axiologickým momentom literárnej kritiky pri tvorbe novej spoločenskej skutočnosti a iné.

V závere svojho vystúpenia autor zdôraznil myšlienku, že na utváraní nového modelu človeka-tvorcu spoločenskej skutočnosti nových kvalít sa ako samostatné fenomény spolu s celým množstvom iných vedných disciplín podieľajú filozofia, literárna veda, teória umenia a umelecká kritika.

PhDr. V. Šabík sa v príspevku *Ľudský čin, mravnosť a literatúra* zamýšľa nad aktuálnou a spoločensky závažnou problematikou morálky z aspektu literárnej vedy, neabsentujú v ňom však ani podnetné sociálno-filozofické a psychologické pohľady. Literárna analýza mravnej problematiky, zobrazovania morálnej osobnosti, mravnosti literatúry je sama produktom historických, sociálnych a kultúrnych predpokladov, je spätá s ich štruktúrami, ktoré ich ovplyvňujú. Spoločnosť tým, že mnohé problémy rieši, sa vyhýba iným, súčasne vytvára nové, ktoré opäť treba analyzovať. V morálnej oblasti mnohé problémy súvisia so zmenami, posunmi, prekračovaním a stieraním hraníc, určujúcich mieru a obmedzenia ľudského správania, inými slovami, sú to problémy, vznikajúce ako výsledky uvoľnených energií pri súčasnom rozklade tradičných životných foriem, pričom vznikajú nezanedbateľné emocionálne, duchovné, ale aj spoločenské poruchy. Mnohé konflikty vznikajú medzi dynamikou inštinktov a sociálnou morálkou. Inštinkt a morálka v autorovom chápaní vystupujú ako polárne aspekty ľudského života, sú zakotvené v jeho komplexnej štruktúre, v medziľudských vzťahoch. Svoj odraz nachádzajú v kultúre, ktorá ich na jednej strane vyžaduje, a na druhej strane zmieruje. Etický problém človeka vidí autor referátu v nasledovnom parodoxe: indivi-

duálna jedinečnosť človeka, rovnako ako jeho sociálna spolupatričnosť tvoria podstatnú súčasť jeho osobnosti — t. j. celého človeka vyjadruje tvorivá sila etosu.

V ďalšej časti svojho vystúpenia V. Šabík bližšie analyzoval funkciu morálky v spoločnosti, v literárnej vede a kritike, kriticky analyzoval tzv. abstraktnú — veľkú, tzv. morálnu morálku, ktorá „zabúda na konkrétnych jednotlivcov, na prácu pre obyčajné dobro a dobrý život, rada ju nahrádza patectickým hrdinským bojom ‚so zlom‘, vôbec najradšej sa orientuje na budúcnosť, keď vyrieši všetky problémy.“ V konfrontácii s tým realistická socialistická morálka, ktorá neudržiava pri živote fikcie, je preto schopná nepredpojaté spracúvať i minulosť, nielen preto, aby ju morálne prekonala, ale aby sme mohli morálne zvládnuť to, čo sa rodí, čo nastáva. „Taký je“, hovorí V. Šabík, „napríklad historický zmysel dokumentu *Poučenie z krízového vývoja v strane a spoločnosti*: život po kríze musíme konsolidovať tak, aby sme zvládli všetky ďalšie problémy“. V. Šabík venoval tiež pozornosť predmetu a finálnemu cieľu morálky, vzťahu umenia a morálky, ako aj úvahám o typológii možných vzťahov medzi estetickými a morálnymi hodnotami v literatúre, ktorá úzko korešponduje so situáciou hodnôt, s ich hierarchiou, s hodnotovou skúsenosťou a hodnotovým pozadím individuálneho a spoločenského života.

V referáte *Vzťah racionálneho a intuitívneho v literárnej tvorbe* sa J. Buzássy zaoberal problémom, ktorý podľa neho má svoje historické korene už v antike, keď vzniká dialektika imaginácie a schématicky, ich vzájomné pôsobenie, ktoré sa stalo účinným najmä pri racionálnom výklade mýtov, ktoré povrchovo iracionálne prejavujú racionálne. Autor poukázal na skutočnosť, že už v dobe vzniku problému vzťahu racionálneho a intuitívneho bolo naznačené i jeho riešenie. To však nijako neznamená, že problém je už raz navždy vyriešený, ale naopak, v jednotlivých etapách dejín kultúry sa modifikuje on sám i jeho riešenie. Z historického hľadiska, ako uviedol J. Buzássy, intuitívne myslenie prevládalo vtedy, keď nebolo dosť konkrétnych poznatkov, ktoré v súčasnosti poskytuje veda a technika. „Teraz je akoby na ústupe — utiahnuté zväčša v oblasti umenia, ale i tam ho niekedy zaháňa do kúta racionálna špekulácia.“ Napriek tomu, upozorňuje autor, v každom novom riešení problému, originálnom, účinnom nemôže chýbať intuícia, a cvičenia v intuícii sú potrebné nielen pre umelcov, ale sú a budú potrebné pre vedcov a technikov pri stimulovaní ich tvorivých schopností a potencií.

Prof. PhDr. J. Števíček, DrSc. vo svojom vystúpení nazvanom *Svetonáhľad v dnešnej literatúre* sa zamýšľal nad funkciou a miestom svetonázoru v literárnej tvorbe. Autor konštatuje, že to, čo spája literáta so širokým spoločenským úsilím — s celkom, teda s vedomím iných ľudí, pociťujúcich práve tak ostro ako spisovateľ naliehavosť spoločenskej problematiky (hoci bez schopnosti vyjadriť ju primerane k sile jej pociťovanie a všeobecnej platnosti) je — predovšetkým morálne stanovisko, morálny postoj spisovateľa. V tejto súvislosti si autor stavia naliehavú otázku, ktorá „akoby sa sama kladie, vyplývajúc z logiky vecí“, otázku, ktorá znie: či je morálny postoj včleniteľný do bezprostrednosti umenia bez toho, aby anuloval umelca (tvorcu) ako umelca, a tým aj jeho umenie. V odpovedi na ťažiskovú otázku svojho referátu J. Števíček upozorňuje, že posudzovať problém svetonázoru v umení je v podstate dosť jednoduchá záležitosť v abstraktnej rovine, zatiaľ čo ho posudzovať konkrétne znamená zaujať nielen akademický, ale najmä svetonázorový postoj.

Na predchádzajúci príspevok problémovo i logicky nadviazala Doc. PhDr. E. Farkašová, CSc. v referáte *Filozofické aspekty percepcie literárneho diela*. Okrem umeleckej percepcie sa zaoberala i vzťahom filozofie a literatúry vo všeobecnejšej rovine. Autorka upozornila na to, že ako literatúra, tak aj filozofia sa usiluje svojskými prostriedkami o utvorenie celostných obrazov sveta — v centre ktorých stojí človek — a toto nie je schopná realizovať mimo rámca svetonázorového vedomia. Reálna existencia príbuzných momentov, ako poznamenala E. Farkašová, však nevylučuje aj odlišnosti — prejavujúce sa v spôsoboch osvojovania reality, v mechanizme zovšeobecňovania — usudzovania, v odlišnom type sylogizmov, v samotnom výsledku — či už ide o filozofickú analýzu alebo o umelecké dielo — a napokon vo funkciách, ktoré plnia oba obory vo vzťahu k človeku. Autorka ďalej, používajúc optiku historického prístupu, analyzovala osobitosti literatúry i filozofie pri plnení heuristickej, prognostickej, všeobecnej i poznávacej funkcie. V závere svojho vystúpenia upozornila na to, že každá percepcia, či už filozofickej teórie či literárneho diela, má systémový charakter: je determinovaná povahou vnímaného objektu, prijímateľa i prostredím s jeho sociálno-historickou charakteristikou.

PhDr. V. Marčok v svojom vystúpení *K niektorým aspektom všestranne rozvinutého človeka a vzťahov filozofie a literatúry* ocenil, že v doposiaľ prednesených referátoch sa neobjavuje kvantitatívne vymedzovanie predstavy všestranne rozvinutého človeka, a že sa pozornosť referentov sústreďuje na jej ontologickú podstatu a revolučné jadro, ktorou je tvorivá schopnosť človeka.

Autor vystúpenia vidí priestor spojenia filozofie a literatúry v úsilí o celostné historicky konkrétne uchopenie problematiky človeka a v spolupráci na rozpracúvaní aspektov všestranného rozvoja ľudskej bytosti. Na konkrétnych príkladoch M. Marčok poukázal, ako dnešný dialóg viazne práve pre neschopnosť celostného pohľadu a upozornil na neblahé dôsledky racionalistického redukcionizmu a technokratizmu pre obe sesterské ľudské duchovné aktivity.

V príspevku PhDr. V. Gažovej, CSc. — *Vplyv kultúrnej tradície na formovanie vedomia socialistickej osobnosti* išlo o vymedzenie niektorých aspektov formovania kultúrnej, a v jej rámci i literárnej tradície ako činiteľa, podieľajúceho sa na formovaní človeka. Kategória tradície vyhracuje v koncentrovanej podobe otázky continuity a diskontinuity, diferenciácie historického pohybu a hodnotenia jeho jednotlivých stránok. Jej analýza umožňuje podľa autorky odhaliť reálnu dialektickú spojitost ľudských pokolení a dovoľuje hlbšie preniknúť k podstate nadväznosti v kultúre.

Doc. PhDr. J. Provazníková, CSc. formulovala v príspevku *Dialektika kultúry a formovania človeka*, dva základné procesy kultúry. Proces kultúrno-historický a proces intrasubjektívny. Tieto procesy nadobúdajú v dejinách rôzne formy a pod vplyvom spoločenských podmienok vznikajú medzi nimi špecifické vzťahy. Ako zdôraznila J. Provazníková, treba však ďalej skúmať predpoklady a podmienky rozvoja osobnostnej kultúry, v ktorom by seberealizácia človeka na základe jeho biogenetických dispozícií harmonicky splývala s celospoločenským rozvojom.

PhDr. M. Zágorská, CSc. v referáte *Literárna hodnota vo svetle pojmovej reflexie* analyzovala problematiku hodnotenia literárneho diela z hľadiska možností, ktorými disponuje filozofia a literárna veda. Podčiarkla požiadavku užšieho integratívneho spojenia filozofických a literárnovedných metód,

čo môže priniesť užitočné výsledky tak pre filozofiu a literárnu vedu, ako aj pre formovanie estetického vedomia sociálneho subjektu. Filozofický pohľad na literatúru sa v tejto spolupráci rozširuje o poznanie špecifickosti estetickej hodnoty literárneho diela ako výsledku tvorivej činnosti človeka, o poznanie významu literárnej tvorby v procese sebazpoznania človeka a tvorby humanistických hodnôt.

Integrálnu súčasť vedeckého seminára tvorila i diskusia za okrúhlym stolom, ktorá sa rozvinula na platforme vytypovaného okruhu problémov, medzi ktorými možno uviesť: obsah, kritériá, cieľ, a funkčnosť tvorivosti [tvorba ako tvorenie nových vecí, tvorba ako aktivita širokých mäs a každého človeka, dialektika minulosti, prítomnosti a budúcnosti v tvorivej aktivite], vedecko-technická revolúcia a perspektívy tvorivej aktivity človeka, úlohy a možnosti morálky a etiky pri formovaní a rozvoji socialistického človeka a osobnosti a iné. S pripravenými diskusnými príspevkami vystúpili nasledujúci autori. Pre obmedzenosť priestoru nemôžeme uviesť rezumé ich príspevkov a tak ich aspoň uvádzame v skratke podľa ich názvov: PhDr. E. Maďajová: *K ontologickým základom tvorivého procesu*, PhDr. E. Laiferová, CSc.: *Sociálno-politické problémy rozvoja tvorivej aktivity*, PhDr. P. Korený: *Individuálna sféra ako konštitutívny moment spoločenského života*, J. Gašparíková: *Umenie — hra alebo tvorivosť?*, PhDr. O. Herec: *Dva druhy sociálnej reflexie temporality v moderných sociálnych utópiách*, PhDr. E. Kolárová, CSc.: *Kultúrna politika strany a jej rastúca účasť na výchove socialistického človeka*, PhDr. B. Vargová, CSc.: *Kultúrno-výchovná funkcia rodiny a rozvoj tvorivosti osobnosti*.

Ako ukázal celý priebeh vedeckého seminára, i formálna ale i neformálna diskusia, ktorá sa počas neho rozvinula, dialóg medzi významnými duchovnými ľudskými tvorivými aktivitami, aké predstavujú filozofia, literatúra a literárna veda, je skutočne aktuálny, živý, ale najmä potrebný.

Karol Kollár

MEDZINÁRODNÉ KOLOKVIUM K METODOLÓGII SPOLOČENSKÝCH VIED

V dňoch 4.—7. 11. 1986 sa v Dome vedeckých pracovníkov ČSAV v Libliciach uskutočnilo v rámci cieľového projektu 9.3 — Metodológia spoločenských vied — mnohostranná spolupráca FÚ socialistických krajín, medzinárodné kolokvium na tému *Všeobecné zákonitosti a národné zvláštnosti prechodu ku komunizmu. Problémy ich teoretického poznania a praktickej výstavby*, ktorého koordinátorom je Centrálny filozofický ústav AV NDR — prof. dr. G. Bartsch. Kolokvia sa zúčastnili zástupcovia FÚ viacerých socialistických krajín:

— prof. T. S. Stojčev, DrSc., T. Kisjov, CSc. (BLR), dr. T. Polgar, CSc. (MLR), čl. kor. S. Norovsambu (MoLR), prof. dr. G. Bartsch DrSc., prof. dr. W. Segeth, DrSc., prof. dr. K. A. Molnan, DrSc. (NDR), dr. M. Limia-David (Kuba), prof. J. N. Lysmankin, DrSc., V. V. Platkovski, CSc. (ZSSR), PhDr. Zd. Javůrek, CSc., PhDr. J. Dubnička, CSc. (ČSSR).

Na kolokviu boli prednesené dva základné referáty.

S. Norovsambu (MoLR): *Metodologické problémy poznania spoločenského vývoja pri prechode od feudalizmu k socializmu a praktické výsledky socialistickej výstavby Mongolskej ľudovej republiky*.